

Datum van
inontvangstneming

:

22/03/2023

Zaak C-86/23

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

15 februari 2023

Verwijzende rechter:

Varhoven kasatsionen sad (Bulgarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

7 februari 2023

Verzoekers tot cassatie:

E.N.I.

Y.K.I.

Verweerster in cassatie:

HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung AG

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Uitlegging van het afgeleide Unierecht krachtens artikel 267 VWEU.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Uitlegging van artikel 16 van verordening (EG) nr. 864/2007 (Rome II), in het bijzonder met betrekking tot de vraag of de in het nationale recht voorziene regelingen voor de billijke vergoeding van immateriële schade die ouders hebben geleden ten gevolge van het in een andere lidstaat veroorzaakte overlijden van hun dochter, moeten worden aangemerkt als „bepalingen van bijzonder dwingend recht” in de zin van die bepaling en bijgevolg moeten worden toegepast ongeacht het recht dat op de niet-contractuele verbintenis van toepassing is.

Prejudiciële vraag

Moet artikel 16 van verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (Rome II-verordening) aldus worden uitgelegd dat een nationale wettelijke regeling zoals aan de orde in het hoofdgeding, die voorziet in de toepassing van een fundamenteel beginsel van het recht van de lidstaat, zoals het beginsel van billijkheid, bij de vaststelling van de vergoeding van immateriële schade in gevallen waarin een naaste is overleden ten gevolge van een strafbaar feit kan worden aangemerkt als een bepaling van bijzonder dwingend recht in de zin van dat artikel?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (Rome II) (hierna: „Rome II-verordening”), met name overweging 7 en artikelen 4 en 16;

Verordening (EG) nr. 593/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (Rome I) (hierna: „Rome I-verordening”), met name artikel 9, leden 1 en 2;

Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst, ter ondertekening opengesteld te Rome op 19 juni 1980 (Verdrag van Rome), artikel 7.

Rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie

Arrest van 15 december 2022, HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung AG, C-577/21, EU:C:2022:992, met name punten 45 tot en met 48 en dictum;

Arrest van 31 januari 2019, ██████████ C-149/18, EU:C:2019:84, met name punten 27 tot en met 31.

Aangevoerde bepalingen van:

i) Duits recht:

Bürgerliches Gesetzbuch (burgerlijk wetboek; hierna: „BGB”), met name § 253 en § 823;

Straßenverkehrsgesetz (wegenverkeerswet), met name § 7 en § 11;

Versicherungsvertragsgesetz (wet inzake verzekeringsovereenkomsten), met name § 115;

ii) Bulgaars recht:

Zakon za zadalzhenyata i dogovorite (wet inzake verbintenissen en overeenkomsten; hierna: „ZZD”), met name artikelen 45 en 52;

Grazhdanski protsesualen kodeks (wetboek van burgerlijke rechtsvordering; hierna: „GPK”), met name artikelen 280, 281, 288, 290, 293, 631 en 633;

Zakon za sadebnata vlast (wet op de rechterlijke organisatie; hierna: „ZSV”), artikel 124 en artikel 130, lid 2.

Korte weergave van de feiten en van de procedure

- 1 Op 27 juli 2014 is een vrouwelijke passagier van een personenauto door een door de bestuurder van die personenauto veroorzaakt verkeersongeval in de administratieve regio Münster (Duitsland) om het leven gekomen. Ten tijde van het ongeval had de bestuurder een geldige aansprakelijkheidsverzekering bij de Duitse verzekeringsmaatschappij HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung AG.
- 2 De ouders van de overledene, E.N.I. en Y.K.I., zijn Bulgaarse staatsburgers die hun gewone verblijfplaats in Bulgarije hebben. Op 25 juli 2017 hebben zij bij de Sofiyski gradski sad (rechter voor de stad Sofia, Bulgarije; hierna: „SGS”) tegen de Duitse verzekeraar een vordering tot betaling van een verzekeringsvergoeding ten bedrage van 250 000 leva (BGN) voor elke ouder ingesteld als vergoeding van de immateriële schade ten gevolge van het overlijden van hun dochter. De Duitse verzekeringsmaatschappij heeft twee maanden nadat de zaak aanhangig is gemaakt, aan elk van de twee verzoekers een vergoeding van 2 500 EUR betaald. De SGS heeft elke verzoeker een verzekeringsvergoeding van 95 110,43 leva toegekend, waarbij rekening is gehouden met het door hem vastgestelde vergoedingsbedrag van telkens 100 000 leva. De tijdens de procedure door de verzekeraar uitgekeerde vergoeding heeft de SGS in mindering gebracht op dit bedrag. De rechter heeft de beroepen wat betreft het verschil met het volledige gevorderde bedrag van 250 000 leva voor elk beroep verworpen. De SGS heeft geoordeeld dat het Duitse recht inzake onrechtmatige daad, te weten § 253, lid 2, BGB, van toepassing is, dat slechts in bijzondere situaties voorziet in een recht tot vergoeding voor personen wanneer de geleden pijn en het geleden leed hebben geleid tot een „aantasting van de gezondheid”, dat wil zeggen gezondheidsschade van het indirecte slachtoffer. De SGS is van oordeel dat voor de door verzoekers geleden pijn en hun leed een billijke vergoeding dient te worden betaald omdat: 1. de verzekeraar een betaling heeft verricht, hetgeen de rechter als erkenning van het recht op vergoeding van verzoekers beschouwt, en 2. is vastgesteld dat verzoekers een ernstige emotionele crisis doormaakten toen zij het nieuws van het plotselinge overlijden van hun dochter hadden ontvangen, dat het opgelopen

ernstige psychische trauma heeft geleid tot sterke negatieve emoties en tot een aanpassingsstoornis, dat wil zeggen tot een acute stressreactie, en dat zij tot ongeveer één jaar na het overlijden van hun dochter hebben geleden aan depressieve gevoelens, rusteloosheid, spanning, [gebrek aan] emotionele stabiliteit, slaapstoornissen, verlies van eetlust en emotionele vervreemding – zij hebben zich afgezonderd van hun vrienden en zijn meer gesloten geworden. De SGS heeft aangevoerd dat zowel naar Bulgaars als naar Duits recht het beginsel van een billijke vergoeding van immateriële schade (artikel 52, ZZD en § 253, lid 2, BGB) in acht dient te worden genomen. De criteria voor de berekening van de vergoeding zijn noch in Bulgarije noch in Duitsland wettelijk vastgesteld, maar moeten uit de rechtspraak worden afgeleid.

- 3 Zowel verzoekers als verweerster in eerste aanleg zijn tegen de beslissing van de SGS opgekomen bij de Apelativen sad Sofia (rechter in tweede aanleg voor de stad Sofia, Bulgarije). De rechter heeft de beroepen in hun geheel ongegrond verklaard. Het bezwaar van de verzekeringsmaatschappij dat niet is aangetoond dat de geleden pijn en het doorstane leed tot een gezondheidsaandoening hebben geleid, is gegrond. Dit is volgens het toepasselijke Duitse recht een voorwaarde voor het ontstaan van het recht op vergoeding van immateriële schade. Het argument van verzoekers dat volgens artikel 16 van de Rome II-verordening artikel 52 ZZD van toepassing is in plaats van het volgens artikel 4, lid 1, van die verordening toe te passen Duitse recht inzake onrechtmatige daad, is ongegrond. Het feit dat de verzekeraar vergoedingen van 2 500 EUR aan elke verzoeker heeft betaald, betekent [enerzijds] geen erkenning van de vorderingen en is dan ook niet bindend voor de rechter. Anderzijds werd aangenomen dat de uitgekeerde bedragen wat betreft de hoogte ervan overeenkomen met de „billijke vergoeding” van immateriële schade volgens § 253, lid 2, BGB [in het Bulgaars letterlijk: geringe vergoeding].
- 4 Verzoekers in eerste aanleg zijn tegen de uitspraak in hoger beroep opgekomen bij de Varhoven kasatsionen sad (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije; hierna: „VKS”). Deze heeft het cassatieberoep ontvankelijk verklaard op grond van de overweging dat er tegenstrijdige rechtspraak van de Bulgaarse rechterlijke instanties bestaat over de vraag of de bepaling van artikel 52 ZZD een bepaling van bijzonder dwingend recht in de zin van artikel 16 van de Rome II-verordening is. De VKS is van oordeel dat, indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, het krachtens artikel 4, lid 1, van die verordening toepasselijke Duitse recht inzake onrechtmatige daad zou zijn uitgesloten. Hij heeft het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) in zaak C-577/21 met betrekking tot het verzoek van de SGS om een prejudiciële beslissing in verband met het hoofdgeding afgewacht. Die zaak betrof de betaling van vergoedingen van immateriële schade door de verzekeringsmaatschappij ten gevolge van hetzelfde verkeersongeval. In die procedure hebben de kinderen van de overledene (en niet, zoals in casu, de ouders) vergoeding van de immateriële schade gevorderd. Aangezien de VKS geen antwoord heeft gevonden op de later gerezen vraag over de uitlegging van artikel 16 van de Rome II-verordening en de beslissingen van de VKS niet vatbaar zijn voor hoger beroep, heeft de VKS

krachtens artikel 267, derde alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „VWEU”) besloten het Hof om een prejudiciële beslissing te verzoeken.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing

- 5 De VKS herinnert allereerst aan het dictum van het arrest HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung, C-577/21, waarin het Hof heeft geoordeeld dat artikel 3, vierde alinea, van richtlijn 2009/103/EG aldus moet worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling die de vergoeding, door de verzekeraar van de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven, van de immateriële schade die naaste familieleden van slachtoffers van verkeersongevallen hebben geleden, afhankelijk stelt van de voorwaarde dat deze schade bij die naaste familieleden tot een gezondheidsaandoening heeft geleid.
- 6 In punt 46 van bovengenoemd arrest verklaart het Hof dat naar Duits recht (in de relevante versie die ook in casu van toepassing is) voor de vergoeding van de immateriële schade die indirecte slachtoffers van een verkeersongeval hebben geleden, in wezen moet worden voldaan aan drie voorwaarden, te weten: een dergelijk slachtoffer moet schade aan zijn eigen gezondheid hebben opgelopen; het moet een naast familielid van het directe slachtoffer zijn en er moet een oorzakelijk verband bestaan tussen de fout van degene die verantwoordelijk is voor het ongeval en deze schade. Voorts kunnen volgens het Duitse recht, zoals uitgelegd door het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland), psychische aantastingen slechts als gezondheidsschade worden beschouwd indien zij moeten worden opgevat als een aandoening en ingrijpender zijn dan de aantastingen van de gezondheid waaraan de betrokken personen doorgaans zijn blootgesteld in geval van overlijden of ernstig letsel van een naast familielid. Het Hof heeft vastgesteld dat de Duitse nationale regeling in het bijzonder in een objectief criterium voorziet aan de hand waarvan kan worden bepaald, in voorkomend geval in het kader van een toetsing per geval door een aangezochte nationale rechterlijke instantie, welke immateriële schade van een naast familielid van het directe slachtoffer van een verkeersongeval voor vergoeding in aanmerking komt waarbij richtlijn 2009/103 niet in de weg staat aan een nationale regeling die bindende criteria vastlegt voor de vaststelling van de voor vergoeding in aanmerking komende immateriële schade (punten 47 en 48 van het arrest in zaak C-577/21).
- 7 Anders dan het Duitse recht bepaalt de Bulgaarse regeling in artikel 52 ZZD dat „de rechter de vergoeding van de immateriële schade op basis van de beginselen van billijkheid vaststelt”. Deze vraag is in de Bulgaarse rechtspraak verduidelijkt door uitleggingsbeslissingen van de Obshtoto sabranie na Nakazatelna, Grazhdanska i Targovska kolegiya van de VKS (algemene vergadering van de sectoren strafrecht, burgerlijke en handelszaken van de VKS, voorheen Plenum na Varhovniya sad, voltallige zitting van de VKS). Volgens artikel 130, lid 2, ZSV

zijn deze uitleggingsbeslissingen of -beschikkingen bindend voor de rechterlijke en administratieve autoriteiten, lokale overheden en alle autoriteiten die administratieve besluiten nemen, en dus in casu ook voor de rechtsprekende formatie van de VKS. In deze uitleggingsbeslissingen heeft de VKS (en voorheen de Varhoven sad, hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije) geoordeeld dat het criterium voor de vergoeding van immateriële schade bij het overlijden van een naast familielid het bestaan van een bijzonder nauwe relatie is die de toekenning van een vergoeding van de door het overlijden veroorzaakte immateriële schade rechtvaardigt. De vergoeding kan slechts worden toegekend indien uit de bewijzen in de procedure onomstotelijk blijkt dat de persoon die vergoeding vordert, het vereiste volledige bewijs heeft geleverd voor het bestaan van een duurzame en diepe affectieve relatie met de overledene en dat hij ten gevolge van diens overlijden ernstige (in termen van intensiteit en duur) psychische pijn en leed heeft ondervonden. Een dergelijke relatie wijst op een legitieme verwachting van wederzijdse zorg en bijstand, emotionele steun en vertrouwen; indien een dergelijke relatie ontbreekt, komt de immateriële schade volgens het beginsel van billijkheid van artikel 52 ZZD niet voor vergoeding in aanmerking. Reeds in 1961 heeft de voltallige zitting van de hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken geoordeeld dat de naaste familieleden van het slachtoffer (kinderen, ouders, echtgenoot) recht op vergoeding hebben omdat wegens de aard van de bestaande levensrelatie logischerwijs kan worden verondersteld dat zij ten gevolge van het verlies van het slachtoffer rechtstreeks, onmiddellijk en langdurig aanzienlijke psychische pijn en leed hebben ondervonden, waarbij de persoon die vergoeding vordert, moet bewijzen dat hij deze immateriële schade daadwerkelijk heeft geleden.

- 8 In een andere beslissing (uit 1968) heeft de voltallige zitting van de hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken geoordeeld dat het begrip „billijkheid” in de zin van artikel 52 ZZD geen abstract begrip is en afhangt van de beoordeling van een aantal concrete en objectieve omstandigheden waarmee de rechter rekening dient te houden bij de berekening van het bedrag van de vergoeding van immateriële schade. Indien een persoon wordt gedood, zijn van belang: de leeftijd van het slachtoffer, zijn maatschappelijke positie, de relatie tussen het slachtoffer en het naaste familielid dat vergoeding van de immateriële schade vordert. Bovendien is volgens de meer recente rechtspraak van de VKS de opvatting van het begrip „billijkheid” die in een bepaalde fase van de maatschappelijke ontwikkeling in de maatschappij heerst, relevant.
- 9 De VKS heeft het Bulgaarse recht en de bindende rechtspraak vergeleken met het ten tijde van het verkeersongeval toepasselijke Duitse recht inzake onrechtmatige daad. Daarbij heeft hij vastgesteld dat naar Bulgaars recht de psychische pijn en het psychische leed van ouders bij het overlijden van hun kind ten gevolge van een onrechtmatig en verwijtbaar veroorzaakt verkeersongeval in hun geheel voor vergoeding in aanmerking komen. In dit verband is het niet noodzakelijk dat de schade heeft geleid tot een gezondheidsaandoening van het indirecte slachtoffer. Volgens de rechtspraak van de VKS hangt het bedrag van de schade af van de specifieke in de zaak vastgestelde omstandigheden. De vergoeding van

immateriële schade die in 2014 gewoonlijk aan ouders voor het overlijden van hun kind bij een verkeersongeval is toegekend, bedraagt echter ongeveer 120 000 leva (61 355,03 EUR), terwijl naar Duits recht maximaal ongeveer 5 000 EUR wordt toegekend.

- 10 De VKS benadrukt dat het antwoord op de vraag welk materieel recht in casu van toepassing is, van wezenlijk belang is voor de vaststelling van: 1. de aard van de te vergoeden immateriële schade (de psychische pijn en het psychische leed in hun geheel of alleen die welke leiden tot een gezondheidsaandoening van het indirecte slachtoffer van het ongeval), en op basis daarvan ook voor de vaststelling van: 2. de kring van personen die recht hebben op vergoeding van de immateriële schade, en: 3. het bedrag van de schade (gewoonlijk ongeveer 61 000 EUR, indien het Bulgaarse recht van toepassing is, of ongeveer 5 000 EUR, indien het Duitse recht van toepassing is).
- 11 Naar het oordeel van de VKS dient er mee rekening te worden gehouden dat de rechter in hoger beroep volgens het Duitse recht inzake onrechtmatige daad heeft geoordeeld dat de ouders van de overledene in het concrete geval geen recht hebben op vergoeding van de immateriële schade, met inbegrip van de door de verzekeraar tijdens de procedure betaalde uitkering, omdat alleen de gebruikelijke pijn en het gebruikelijke leed bij het overlijden van een naast familielid waren bewezen, maar er geen sprake was van een psychische aandoening ten gevolge van de schok door het overlijden van de dochter. Zelfs indien het bezwaar van verzoekers dat het vereiste volledige bewijs van een gezondheidsaandoening ten gevolge van het overlijden van de dochter in de procedure is geleverd, als gegrond zou moeten worden beschouwd, zou de verschuldigde vergoeding maximaal 5 000 EUR bedragen. Indien moet worden aangenomen dat artikel 52 ZZD volgens artikel 16 van de Rome II-verordening van toepassing is, zou de gegrondheid van de beroepen in het concrete geval niet afhangen van het bewijs dat er sprake is van de in het Duitse recht vereiste gezondheidsaandoening, maar zou [de vergoeding] in geval van gebruikelijke pijn en gebruikelijk leed ten gevolge van het overlijden van een naast familielid (hetgeen in het hoofdgeding is bewezen) moeten worden betaald, waarbij de eventueel toegekende bedragen in beginsel aanzienlijk hoger zouden zijn dan de reeds door verweerster uitgekeerde bedragen.
- 12 Met betrekking tot de betekenis van het in de Rome II-verordening gebruikte begrip „bepalingen van bijzonder dwingend recht” verwijst de VKS naar het arrest in de zaak XXXXXXXXXX (C-149/18, punten 27-31). In dat arrest heeft het Hof geoordeeld dat artikel 9, lid 1, van de Rome I-verordening naar analogie dient te worden toegepast, omdat het begrip „bepalingen van bijzonder dwingend recht” niet wordt omschreven in de context van de Rome II-verordening. Bijgevolg dient ervan te worden uitgegaan dat de nationale rechterlijke instantie bij de bepaling of het gaat om een „bepaling van bijzonder dwingend recht” in de zin van artikel 16 van de Rome II-verordening, op basis van een omstandige analyse van de bewoordingen, de algemene opzet en de doelstellingen van die bepaling alsmede de context waarin zij tot stand is gekomen, moet vaststellen of in de nationale rechtsorde aan die bepaling een dergelijk groot belang toekomt dat het

gerechtvaardigd is af te wijken van het recht dat krachtens artikel 4 van deze verordening is aangeduid als het van toepassing zijnde recht. Ook is in de context van het Verdrag van Rome vastgesteld dat „de uitzondering die wordt gevormd door ‚bepalingen van bijzonder dwingend recht’ in de zin van de wettelijke regeling van de betrokken lidstaat, strikt moet worden uitgelegd”.

- 13 Bijzonder aan dit specifieke geval is dat het billijkheidsbeginsel een fundamenteel beginsel van het Bulgaarse recht is en deel uitmaakt van de Bulgaarse openbare orde. Dit beginsel vormt de basis voor de vaststelling van artikel 52 ZZD, waarbij volgens de uitlegging van de VKS (voorheen Varhoven sad, hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije) de kring van personen die recht hebben op vergoeding van immateriële schade, waaronder de psychische pijn en het psychische leed van die personen in hun geheel, juist op basis van dat beginsel moet worden bepaald en de vaststelling van het bedrag van de schade op dit beginsel is gebaseerd.
- 14 Aangezien in de bepaling van artikel 52 ZZD een fundamenteel beginsel van het recht van de Republiek Bulgarije tot uitdrukking komt, acht de huidige rechtsprekende formatie van de VKS het noodzakelijk om het Hof om een prejudiciële beslissing te verzoeken over de vraag of artikel 16 van de Rome II-verordening aldus moet worden uitgelegd dat een nationale wettelijke regeling zoals aan de orde in het hoofdgeding, die voorziet in de toepassing van een fundamenteel beginsel van het recht van de lidstaat, zoals het beginsel van billijkheid, bij de vaststelling van de vergoeding van immateriële schade in gevallen waarin een naaste is overleden ten gevolge van een strafbaar feit, kan worden aangemerkt als een bepaling van bijzonder dwingend recht in de zin van dat artikel.